חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. שדה של שני אחים שיש נהר על פני מזרח ונגר על פני לפונה: **פלגי ליה בקרנא זול.** לפי שהנהר טוב מן הנגר והסמוך למים טוב מן הרחוק ואם תחלקנה מן הלפון (ב) נמצא (מן) כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא נגר בלפונו ופעמים שהוא יבש ואם תחלקנה מן המזרח למערב יהיה לאחד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני לפונו ולשני אין לו אלא נהר במזרחו לפיכך יחלקוה לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכאשר ירחק מזה ירחק מזה כזה:

מזרח נהר

מערב

אין דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה וקנה לך חלקי או מי אקוץ דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשי בשותפותך: **ליה דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: **עבד או בהמה טמאה.** שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריאה מילתא להיות שותפין בה: **וחזרו בים הלל להורות כו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מצי עבד למימר ליה אקוץ בדמים ואתן לך בחלקך: ה"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות (ג) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמים לבן חורין שאין עבד עברי ממכר אלא לשש:

קח

דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** ואע"ג דאמר בהכא על יבמתו (יבמות דף סב. ותס"ד הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה והכא נמי אם יש שפחה לא קיים כיון שהולד מתייחס אחריה ואפי' שבת לא קיים כדמשמע התם דשבת חלוי בפריה ורביה מ"מ אור"י (ה) לא כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה אם היה יכול לקיים אפי' שבת כל דהו כיון שהוא אנוס: **שנאמר לא תהו בראה וגו'.** הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו אור"י בר מרדכי משום דלשבת ילדה שייך אפי' בלד עבדות וחליה שפחה וחליה בת חורין(ד) דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבת דשמא אפילו דשתעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהכא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא דפרו ורבו משום דפטור הוא מאותה מצוה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב בה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המצות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מצוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ג דמגילה (דף כז.) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה דאמר מר גדול מ"ת שמביא לידי מעשה ליש אשה אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבת ילדה: **כופין את רבו.** ומ"מ אמאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וילחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערלה קא עקר לגאו ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה לינשא לו דלגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ו) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שנתעבד אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת וגרות ופסח ומחוסר כפורים דעבדי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה אלמא קעבר כהן אעשה דהשלמה כדי שיקריב מחוסר כפורים מצות פסח(ז) וא"ת אמאי כופין ויימכור עצמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) מוכר את עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים (ח) רבו מוסר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי נהנה אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף סט. ושם) הא בבית שני נהג יובל כדפי' ר"ת בהשולה (גיטין דף לו. ד"ה בזמן) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה דאסור לכבוד עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אחן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' וא"ת ויש"ל אליה שפחה וחליה בת חורין ונהי דאינו יכול לקדשה דאתי לד עבדות ומשתמש בלד אשת איש (ט) יש"ל בלא קדושין כדאמר ליש"ל שפחה כו' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין מופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בלד מיהות ולא דמי לפרדה דאמר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט. ושם) דמרבינען עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בלד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דחרישה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה וא"ת ממזרת דלד עבדות מותר בממזרת כדאמר בקדושין (דף סט.) יכולין ממזרין ליטהר כילד ממזר ונשא שפחה ובלד חירות נמי מותר כדאמר בפרק עשרה יוחסין (שם דף סט.) ממזרים וחרוריס מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל וא"ת ויש"ל נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה כדאמר בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא ביינייהו למ"ד מפני שמרגילה הא [היא] מרגלה ליה פי' שיכול להכשיר זרעו ע"י בנו שישא שפחה(ו) וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון שיכול להכשיר לאפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת או נתינה וא"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפקולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ת משום דממזר קדש ועומד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולא יהיה קדש דאין להמירו בקדישות אלא בתותן שהוא בא ממנו ומקדישות דזכור ובהמה לא בא וא"ת ומ"ש דגירי ואחרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו חייבי לאוין ואור"י דנתיני דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מלרי ואדומי דמותרין בקהל גרים דלא מיקרי קהל אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא יצאה מייניהו:

אים דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה וקנה לך חלקי או מי אקוץ דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשי בשותפותך: **ליה דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: **עבד או בהמה טמאה.** שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריאה מילתא להיות שותפין בה: **וחזרו בים הלל להורות כו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מצי עבד למימר ליה אקוץ בדמים ואתן לך בחלקך: ה"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות (ג) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמים לבן חורין שאין עבד עברי ממכר אלא לשש:

לישא שפחה אינו יכול. (יבמות דף סב. ותס"ד הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** (יבמות דף סב. ותס"ד הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** (כתובות דף נג.) דשור לחריסה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה

שנאמר לא תהו בראה וגו'. הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו אור"י בר מרדכי משום דלשבת ילדה שייך אפי' בלד עבדות וחליה שפחה וחליה בת חורין(ד) דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבת דשמא אפילו דשתעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהכא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא דפרו ורבו משום דפטור הוא מאותה מצוה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב בה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המצות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מצוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ג דמגילה (דף כז.) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה ללמוד תורה דאמר מר גדול מ"ת שמביא לידי מעשה ליש אשה אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבת ילדה: **כופין את רבו.** ומ"מ אמאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וילחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערלה קא עקר לגאו ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה לינשא לו דלגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ו) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שנתעבד אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת וגרות ופסח ומחוסר כפורים דעבדי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה אלמא קעבר כהן אעשה דהשלמה כדי שיקריב מחוסר כפורים מצות פסח(ז) וא"ת אמאי כופין ויימכור עצמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) מוכר את עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים (ח) רבו מוסר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי נהנה אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף סט. ושם) הא בבית שני נהג יובל כדפי' ר"ת בהשולה (גיטין דף לו. ד"ה בזמן) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה דאסור לכבוד עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אחן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' וא"ת ויש"ל אליה שפחה וחליה בת חורין ונהי דאינו יכול לקדשה דאתי לד עבדות ומשתמש בלד אשת איש (ט) יש"ל בלא קדושין כדאמר ליש"ל שפחה כו' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין מופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בלד מיהות ולא דמי לפרדה דאמר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט. ושם) דמרבינען עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בלד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דחריסה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה וא"ת ממזרת דלד עבדות מותר בממזרת כדאמר בקדושין (דף סט.) יכולין ממזרין ליטהר כילד ממזר ונשא שפחה ובלד חירות נמי מותר כדאמר בפרק עשרה יוחסין (שם דף סט.) ממזרים וחרוריס מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל וא"ת ויש"ל נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה כדאמר בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא ביינייהו למ"ד מפני שמרגילה הא [היא] מרגלה ליה פי' שיכול להכשיר זרעו ע"י בנו שישא שפחה(ו) וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון שיכול להכשיר לאפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת או נתינה וא"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפקולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ת משום דממזר קדש ועומד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולא יהיה קדש דאין להמירו בקדישות אלא בתותן שהוא בא ממנו ומקדישות דזכור ובהמה לא בא וא"ת ומ"ש דגירי ואחרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו חייבי לאוין ואור"י דנתיני דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מלרי ואדומי דמותרין בקהל גרים דלא מיקרי קהל אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא יצאה מייניהו:

מזרח

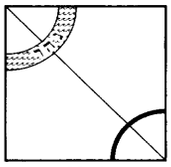

מערב

פירוש חולקין אותה באלכסון מקרן מזרחית לפונית לקרן מערבית דרומית ויהיה לכל אחד לד אחד ניגרא ואחד לד נהרא וכל היכא דמשיך נהרא או ניגרא קרוי חד גיסא: **אית** דינא דגוד **או אגוד.** נראה לר"י דאפילו בדמים יקריס הרבה יותר משויין יכול לומר לו אי גוד או אגוד ואין נראה לריצב"ח (ג) דא"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמים (ד) בתלר שאין בה דין חלוקה: **בכור ופשוט** שהניח להן כו'. ותימה דאמאי נקט בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט ואומר ר"ת דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד אבל בכור ופשוט קשיא ליה אם יעבוד לבכור ב' ימים הרי נטל הבכור יותר מפי שנים שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמשתכרים בה הרבה שיש שם סחורה בזול ופשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל לילך שם והבכור שיש לו ב' ימים יכול לילך שם ומשתכר יותר הרבה מפשוט ומשני דמ"מ כך חולקין ור"י מפרש דלהכי נקט בכור ופשוט משום דאמר כמי שהיה נשוי (כתובות דף נג.) דשור לחריסה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה

קח

דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** (יבמות דף סב. ותס"ד הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** (יבמות דף סב. ותס"ד הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** (כתובות דף נג.) דשור לחריסה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה

שנאמר לא תהו בראה וגו'. הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו אור"י בר מרדכי משום דלשבת ילדה שייך אפי' בלד עבדות וחליה שפחה וחליה בת חורין(ד) דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבת דשמא אפילו דשתעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהכא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא דפרו ורבו משום דפטור הוא מאותה מצוה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב בה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המצות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מצוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ג דמגילה (דף כז.) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה ללמוד תורה דאמר מר גדול מ"ת שמביא לידי מעשה ליש אשה אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבת ילדה: **כופין את רבו.** ומ"מ אמאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וילחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערלה קא עקר לגאו ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה לינשא לו דלגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ו) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שנתעבד אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת וגרות ופסח ומחוסר כפורים דעבדי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה אלמא קעבר כהן אעשה דהשלמה כדי שיקריב מחוסר כפורים מצות פסח(ז) וא"ת אמאי כופין ויימכור עצמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) מוכר את עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים (ח) רבו מוסר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי נהנה אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף סט. ושם) הא בבית שני נהג יובל כדפי' ר"ת בהשולה (גיטין דף לו. ד"ה בזמן) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה דאסור לכבוד עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אחן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' וא"ת ויש"ל אליה שפחה וחליה בת חורין ונהי דאינו יכול לקדשה דאתי לד עבדות ומשתמש בלד אשת איש (ט) יש"ל בלא קדושין כדאמר ליש"ל שפחה כו' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין מופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בלד מיהות ולא דמי לפרדה דאמר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט. ושם) דמרבינען עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בלד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דחריסה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה וא"ת ממזרת דלד עבדות מותר בממזרת כדאמר בקדושין (דף סט.) יכולין ממזרין ליטהר כילד ממזר ונשא שפחה ובלד חירות נמי מותר כדאמר בפרק עשרה יוחסין (שם דף סט.) ממזרים וחרוריס מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל וא"ת ויש"ל נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה כדאמר בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא ביינייהו למ"ד מפני שמרגילה הא [היא] מרגלה ליה פי' שיכול להכשיר זרעו ע"י בנו שישא שפחה(ו) וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון שיכול להכשיר לאפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת או נתינה וא"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפקולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ת משום דממזר קדש ועומד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולא יהיה קדש דאין להמירו בקדישות אלא בתותן שהוא בא ממנו ומקדישות דזכור ובהמה לא בא וא"ת ומ"ש דגירי ואחרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו חייבי לאוין ואור"י דנתיני דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מלרי ואדומי דמותרין בקהל גרים דלא מיקרי קהל אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא יצאה מייניהו:

אים דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה וקנה לך חלקי או מי אקוץ דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשי בשותפותך: **ליה דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: **עבד או בהמה טמאה.** שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריאה מילתא להיות שותפין בה: **וחזרו בים הלל להורות כו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מצי עבד למימר ליה אקוץ בדמים ואתן לך בחלקך: ה"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות (ג) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמים לבן חורין שאין עבד עברי ממכר אלא לשש:

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. פירש רבינו חננאל שדה אשר מזרחה ולפונה נהרא ומערבה ודרומה מושך ניגרא חולקין אותה בקרנא זול

א חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא פלגין לה בקרנא זול: ולא את הטרקלין כו': אין בהן כדי לזה וכדי לזה מהו רב יהודה אמר ב אית דינא דגוד או אגוד רב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד בכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד ובהמה טמאה כיצד עושין א"ל שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים מיתיבי ג מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים ד תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר ו לא תהו בראה לשבת יצרה אלא (ה) ז כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותבין שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא ת"ש ח השני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני

יותר הרבה מפשוט ומשני דמ"מ כך חולקין ור"י מפרש דלהכי נקט בכור ופשוט משום דאמר כמי שהיה נשוי (כתובות דף נג.) דשור לחריסה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. פירש רבינו חננאל שדה אשר מזרחה ולפונה נהרא ומערבה ודרומה מושך ניגרא חולקין אותה בקרנא זול

מזרח

מערב

פירוש חולקין אותה באלכסון מקרן מזרחית לפונית לקרן מערבית דרומית ויהיה לכל אחד לד אחד ניגרא ואחד לד נהרא וכל היכא דמשיך נהרא או ניגרא קרוי חד גיסא: **אית** דינא דגוד **או אגוד.** נראה לר"י דאפילו בדמים יקריס הרבה יותר משויין יכול לומר לו אי גוד או אגוד ואין נראה לריצב"ח (ג) דא"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמים (ד) בתלר שאין בה דין חלוקה: **בכור ופשוט** שהניח להן כו'. ותימה דאמאי נקט בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט ואומר ר"ת דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד אבל בכור ופשוט קשיא ליה אם יעבוד לבכור ב' ימים הרי נטל הבכור יותר מפי שנים שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמשתכרים בה הרבה שיש שם סחורה בזול ופשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל לילך שם והבכור שיש לו ב' ימים יכול לילך שם ומשתכר

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פי"ב מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קעד סעיף ג:

קיח ב מיי' פ"ח מה' אישות ה"ב סמג עשה סה טוש"ע מ"מ סי' קעא סעי' ו:

קיט ג ד מיי' פ"ז מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סב:

קכ ה מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ב ופיין בהשגות סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קעא סעיף ו:

מוסף רש"י

מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון שהיו ג' אחין או ב' שותפין ואחדר אחד את חלקו (גיטין מא.). **תקנתם את רבו.** שאינו מספיק כלום מן הלאו לו (פסחים פח:). **ואת עצמו לא תקנתם.** מה תהא עליו (שם): כל תקנת רבו כאן היא, אבל תקנת העבד אין כאן, אם נתקן במספק אתמון לא נתקן בפריה ורביה (תוספות ב:). **לישא שפחה אינו יכול.** מפני לד המיות שבו (שם): דמתיב (דברים כב) לא יהיה קדש, לא יסב איתתא אמה (פסחים פח:). **לישא בת חורין אינו יכול.** מפני לד עבדות שבו (תוספות ב:). **לא תהו בראה לשבת יצרה.** לא נברא הקב"ה את האדם לחיות בלא יצוב, אלא לשבת יצרה (שם): יולד האדם לא על מנת להיות ריקניות בלא אותה, כי אם לשבת, להיות בת יצוב ילדה (גיטין מא.).

רבינו גרשום (המשך)

מאי. רב יהודה אמר אית דינא דגוד או אגוד דאם אחד רוצה שישתמשו בו שניהם בשותפות זה שבוע אחד וזה שבוע אחד והאחד אינו רוצה יכול לומר האי דאינו רוצה נישום אותו בדמים ותקנה אתה חלקי או אני חלקך. גוד. משוך תרגיו(ו). ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד כלומר אי האי אינו רוצה אינו יכול לכפותו ולומר לו כן אלא משתמשין בו בשותפות: בכור ופשוט והוא הדין לפשוט ופשוט אלא להכי בעי בכור ופשוט קשה טפי לחלק בג' חלקים. ולהכי נקיט בהמה טמאה. דאי אפשר לשוחטה ולחלוק הבשר אמר ליה עובד לפשוט יום אחד ולבכור ב' ימים וכן נמי בהמה טמאה זה שתמש בה ב' ימים וזה יום אחד ואין דין בין גוד או אגוד: וחציו בן חורין ששחררו אחד מן השותפין. לישא שפחה אינו יכול מפני צד חירות שבו וכותב שטר לרבו על חצי דמיו שיפרע לו ממה שיריוח לאחר שיהיה כולו בן חורין מפני שכשהוא חצי עבד אין לו ממון כלום שכל מה שמרויח ביום שהוא עובד לעצמו סוף סוף למחר כשהוא עובד לרבו הרי הוא עבדו וכל מה שקנה עבד קנה רבו להכי צריך לכתוב שט"ח על חצי דמיו. וחזורו בית הילל כו' מפני תיקון העולם הא לאו מפני תיקון העולם אין כופין את רבו משום דאמרינן דלית דינא דגוד או אגוד דלא מצי עבד למימר לו שחדריני ואתן לך דמי חציי או תן אתה לי דמי חציי ואהא מהכל עבדך ותיובתא דרב יהודה. לעולם אמר לך רב יהודה בעלמא אית דינא דגוד או אגוד והכא גבי עבד שאני. דגוד איכא אגוד ליכא דעבד מצי למימר לרבו קצוב עלי דמים ואקנה חצי ממך אבל אינו יכול לומר לו אקצוב אני עליך דמי חציי ותקנה אותי מהכל דאינו יכול למכור צד שחרור שבו לישא שפחה. ואי"ת דמפרש"י אגוד ליכא לא מצי עבד למימר לרבו קנה חלקי המשוחרר שאם נותן לו הרב דמים עכשיו כשהוא רבו מהכל חוזר ונוטלן הימנו דמה שקנה עבד קנה רבו ונמצא שאין גופו קנוי כשהוא חוזר ונוטלן. למ"ה: אם

רבינו גרשום

דליהנו נפשיי אריסין מיכן ומיכן רשמורו זה את זה ואמאי כופין. למ"ה. שנים שיש להם שדה אחת לחלוק ולצד מזרח של שדה היה מושך נהר ולצד דרום של שדה יש שם נגר משוך לאורך השדה שמשקין ממנו השדה ומצד צפון ומערב של שדה יכישה והשתא אין יכולין לחלוק בשום ענין שלא יהא חלק אחד יפה מחבירו אלא א"כ צריכין לחלוק בקרנא זול כענין אותו ציור בד' חלקים דמכל רוח יעשו כ' חלקין מן הנהר ב' ומן הנגר ב' ומן היבשה ב' ב' ויחלקו כי האי גונא כי היכי דלימטי לכל חד וחד שוה לחבירו מן הנהר ומן הנגר ומן צדי היבשה משום דנהר יפה מנגר ונגר יפה מיבשה ובחילוק ענין זה יחלוקו בקו השוה שלא יהא חלקו של אחד יפה משל חבירו ואין אחד מהם נוטל ב' חלקים בסמוך לו אלא כענין זה. (הנהר המושך מצד מזרח):

פ"סקא אין חולקין את הטרקלין. פלטורין אא"כ יש בו כדי לזה וכדי לזה דהיינו י' על י' לזה וכן לזה דהיינו שיעור טרקלין. מרדן הוא מגדל. ולא את הטלית אלא אם כן יכולין שניהן להתכסות בו זה בפני עצמו בטליתו. ולא את המרחץ עד שיכולין לרחוץ כל אחד בחלקו המגיעו זה הכלל כל בתחלה חולקין. ואם לאו אין חולקין אלא מעלין זה לזה בדמים שיקנה אחד מהן חלק חבירו בדמים. ואי ליכא שיעור חלוקה שמשו עליו בתחלה מקודם חלוקה שלאחר חלוקה אית לכל חלק שם אותו עצמו כמו שנקרא

ב) מגיגה ב. פסחים פח. ערכין כ: עדיות פ"ח מי"ג [גיטין מא.]. ג) לקמן דקנב. ג) דא"ל כל עשי

(לעיל) **שמע** מינה דלית דינא דגוד או אגוד. וא"ת שאני הכא שאין העבד נותן לו דמים מיד אלא כותב לו שטר על דמיו וי"ל דמשמע משום דלא יצטל הוא דכופין הא לאו הכי אין כופין בכל עניין אפי' יתן דמים: [1]**אם** עשאן לשכר כו'. לאו דוקא עשאן לשכר דהוא הדין אפילו עשאן לעצמו אלא שמוצא להשכיר:

ואי ס"ד לית דינא דגוד או אגוד **אפי' בשתי כריכות כו'.** השתא ס"ד דחולקין כיון שאחד רוצה לחלוק וב' כריכות דומיא דכרך אחד שאין כתוב באחד מה שכתוב באחר כגון יהושע ושמואל ואמאי חולקין בע"כ והא אינם שוין אלא ודאי אית דינא דגוד או אגוד וא"ת אפילו אית דינא דגוד או אגוד אמאי חולקין כיון שכתוב בזה מה שאין בזה ותרוייהו צריכי להאי ולהאי וי"ל דהוי מצי למימר וליטעמיך ולא גרס הכא מה שכתוב במיעוט ספרים ואי ס"ד לית ליה דינא דגוד או אגוד כי היכי דתרוייהו צריכי להאי תרוייהו צריכי להאי דהא כל שכן דאי לא צריכי תרוייהו להאי ולהאי פריך טפי שפיר אי לית ליה דינא דגוד או אגוד אמאי חולקין: **מדביק** אדם תורה נביאים וכתובים באחד. אע"פ שא"א שלא יתן נביאים וכתובים על גבי תורה ובמגילה בפ"ב (דף מ.) משמע דאסור להניח ס"מ בשתי כריכות אבל כשהן מדובקין יחד אינו נגנאי: **רבי** יהודה אומר תורה בפני עצמה.

לא מפני שאסור להניח זה על גב זה מצריך שיהא כל אחד בפני עצמו דלא משכחן שיהא אסור להניח אלא נביאים וכתובים על גבי תורה אבל נביאים על גבי כתובים או איפכא לא אלא היינו טעמא שלא יראה הכל כמו תורה או הכל נביאים כי היכי דאמרי חכמים בתר הכי דבעו שיהא כל נביא ונביא בפני עצמו וע"כ טעמא שלא יהא נראה הכל כמו נביא אחד כן נראה לרשב"א:

ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה. פי' בקונטרס ואינו צריך להניח ד' שיטין ונראה לר"י דבין חומש לחומש של תורה צריך להניח ונביאים דוקא קאמר דאין צריך כדמפרש טעמא לקמן שאם בא לחתוך חומש אבל בין חומש לחומש של תורה לא מידי דהוי אפרשה פתוחה שאם היה מסיים מלמטה היה צריך להניח שיטה אחת הכא נמי דין הוא להניח בסוף כל חומש פרשה של ד' שיטין וריל"ג מפרש ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ולעולם מניח ד' שיטין ודוקא בין נביא לנביא אבל בין חומש לחומש לא יסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה אפי' בהנחת ד' שיטין כדאמר בירושלמי בפ"ק דמגילה וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו ונביא מסיים בסופו ומתחיל בראשו כו' ונראה לי הטעם דאין לו לסיים בסוף הדף אפי' יניח ארבעה שיטין משום שמא יבוא לחתוך אבל בין נביא לנביא שאם בא לחתוך חותך ומסיים מלמטה: **ועושה** בראשו כדי לגול עמוד ובסופו כדי היקף. כן כתוב בכל הספרים וקשה לר"י דתניא במס' סופרים כל הספרים נגללין לתחלתן ולקמן אמר נמי ספר עזרא לתחלתו הוא נגלל ומה שפי' הקונטו' מתחלתו לסופו אין הלשון משמע כן וגבי מזוזה אמרינן נמי שכורכין אותה מאחד כלפי שמע דהיינו לתחלתה ובהדיא גרסי' בירושלמי בפ"ק דמגילה עושה אדם עמוד לספר תורה בסופו ע"כ נראה לר"י דגר' ועושה בראשו כדי היקף ובסופו כדי לגול עמוד ולרשב"א נראה לקיים גירסת הספרים והכא שאני דאייריי במדביק תורה נביאים וכתובים ואז אין נכון לעשות עמוד בסופו כמו בעלמא שגנאי הוא שתהא תורה נכרכת סביב נביאים וכתובים [2]ונראה כאילו נעשית להם שומר מלכלוך לכך עושה כאן עמוד בראשו כדי שתהא תורה מבפנים ונביאים וכתובים מבחוץ ולקמן דמשני לגדלין קמני לא גרס תחלת הספר כדי לגול עמוד וסופו כדי לגול היקף דהשם לא איירי במדביק תורה נביאים וכתובים ואית לן למימר איפכא [3] וכרוב ספרים לא גרס אלא לגדלין קמני ומו לא ועוד מומר רשב"א דאפי' לספרים דגרסי לה לא קשיא כולי האי דיאחא ליה לשנויי דומיא דהן בריית דקאי עלה:

קח לך עבדים. שיממנו אותו ורחוק בו ולא מצי עני למימר ליה קנה מלקי: **הכא נמי גוד איכא לגוד ליכא.** שאין העני אומר לו [5] אף אני אקנה מלקך שאין לו במה לקנות לפיכך אין יכול לכופו: **ושמו עליו.** כל דבר שיש בו שיעור שאם תתלקנו עדיין יהא עליו שמו הראשון: **מעלין אותו בדמים.** היינו גוד או אגוד: **טול אמה שיעור ואני פחות.** כגון חצר שאין בה שמנה אמות ואמר זה חלוק וטול לך ד' אמות ואני המותר: **וגוד או אגוד נמי.** אלא רצה למחול כלום אלא קנה מלקי או אקנה מלקך: **הא דרב יהודה.** דאמר גוד או אגוד משמיה דרביה קבלה: **בכרך אחד.** כל ספריהן עשויין בגליון ואם יציאתו לב"ד לחלקו בזיון הוא: **אבל בשתי כריכות.** כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך אחד: **חולקין.** קס"ד דאפילו אין שניהם רוצים וע"כ אין דמיהן שוין ואי לית דינא דגוד או אגוד היאך הוא כופיהו זה יאמר אני לא אתן לך עודף הדמים וגם לא אתן לך היפה שאקבל ממך דמים ולא גרסי' תרוייהו צריכין להאי: **בשניהם רוצים.** הא דשמואל אשניהם רוצים דמתניתין קאי דקתני לא יחלוקו ואמר שמואל בשתי כריכות אם שניהם רוצים יחלוקו: **פילכא וגוולא.** לטווות ולארוג ל"א ביסתרקי תכשיטי ספסלים שקורין טפי"ד: **לית דינא דגוד או אגוד.** לכופו לתת דמי העודפים ביפה ולא למכור חלקו: **לאו גוד או אגוד הוא.** אי לא אמר ליה או קח שניהם או תקח שניהם דבל אחת אין בה כדי לאחד: **אבל בב' כריכות חולקין.** וקס"ד בע"כ של אחד מהן אלמא כי אמר ליה שקול חדא וגוד דמי היתירים או אגוד כייפינן ליה: **כל אחד ואחד בפני עצמו.** כל ספר וספר של נביאים ושל כתובים צריך להיות כרך לעצמו: **בנייהו שמנה נביאים.** כל ספרי נביאים שמנה הן: ה"ג **וכן בין כל נביא ונביא ובנביא של שנים עשר שלש שיטין ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה.** אם נזדמן לו סיום הספר מלמטה בסוף הדף מתחיל ספרו האחר בראש הדף ואינו צריך להניח ריוח אלא בין ביניהם: **כדי לגול עמוד.** מניח קלף אחד לגגול על גבי עמוד של עץ שהספר נגלל עליו: **וסופו כדי לגול היקף.** בסופו מניח אחד גדול כדי לגול בו כל הקיפו שאין עושה שני עמודים לגוללו לאמצעו כמו שאנו עושין לספר תורה אלא גוללו מתחלתו לסופו וכורך המלך על כל ההיקף: ואם

[1] נראה לי דמשמע מהא דאמרינן לקמן בפ"ק דמגילה דאמר רב אחא בר יעקב אמר רב אמי ורב אסי אמרי תרוייהו אמר רב אמי אמר רב אסי אמר רב אמר רב אמר רב

ואם בא לחתוך חותך מאי קאמר הכי קאמר
[א]שאם בא לחתוך חותך ורמינהי [ב]תחלת ספר
וסופו כדי לגול כדי לגול מאי אי כדי לגול
עמוד קשיא הקף אי כדי לגול הקף קשי' עמוד
א"ר נחמן בר יצחק לצדדין קתני רב אשי אמר
[ג]כי תניא ההיא בספר תורה כדתניא [ד]כל
הספרים נגללים מתחלתן לסופן וס"ת נגלל
לאמצעיתו ועושה לו עמוד אילך ואילך א"ר
אליעזר בר' צדוק כך היו כותבי ספרים
שבירושלים עושין (ה) ספריהם ת"ר [ה]אין עושין
ספר תורה לא ארכו יותר על הקיפו ולא הקיפו
יותר על ארכו שאלו את רבי שיעור ס"ת בכמה
אמר להן [ו]בגויל ששה [ז]בקלף בכמה איני יודע
רב הונא כתב שבעין ספרי דאורייתא ולא
איתרמי ליה אלא חד רב אחא בר יעקב כתב
חד אמשכיה דעיגלי ואיתרמי ליה [ח]יהבו ביה
רבנן עינייהו ונח נפשיה אמרו ליה רבנן לרב
המנונא כתב רבי אמי ד' מאה ספרי תורה
אמר להו דילמא [ט]תורה צוה לנו משה כתב
א"ל רבא לר' זירא נטע ר' ינאי ארבע מאה
כרמי א"ל דילמא שתים כנגד שתים ואחת
יוצא זנב מיתיבי ארון שעשה משה אמתים
וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי
קומתו באמה בת ששה טפחים [י]והלוחות
ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה
מונחות כנגד ארכו של ארון כמה לוחות
אוכלות בארון שנים עשר טפחים נשתיירו שם
שלשה טפחים צא מהן טפח חציו לכותל זה
וחציו לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים
שבהן ספר תורה מונח שנאמ' [יא]אין בארון רק
שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה
[וגו'] מאי אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט
[יב]ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ס"ת
שמונח בארון פירנסת ארון לארכו צא ופרנס
ארון לרחבו כמה לוחות אוכלות בארון ששה
טפחים נשתיירו שם שלשה טפחים צא מהן
טפח חציו לכותל זה וחציו לכותל זה נשתיירו
שם שני טפחים שלא יהא ספר תורה נכנס
ויוצא כשהוא דחוק דברי ר"מ ר' יהודה אומר
באמה בת חמשה טפחים והלוחות ארכן
ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות
באורכו של ארון כמה לוחות אוכלות בארון
שנים עשר טפחים נשתייר שם חצי טפח
אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה נשתיירו
שם שני טפחים שלא יהא ספר תורה נכנס
ויוצא כשהוא דחוק דברי ר"מ ר' יהודה אומר
באמה בת חמשה טפחים והלוחות ארכן
ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות
באורכו של ארון כמה לוחות אוכלות בארון
שנים עשר טפחים נשתייר שם חצי טפח
אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה נשתיירו
שם שני טפחים שלא יהא ספר תורה נכנס
ויוצא כשהוא דחוק [יג]אוגדות בארון נשתייר שם
טפח ומחצה צא מהן חצי טפח אצבע [יד]
ומחצה לכותל זה ואצבע ומחצה לכותל זה נשתייר שם טפח שבו עמודין
עומדין שנאמר [ט]אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף
רפידתו זהב מרכבו ארגמן וגו' [יא] וארגז ששיגרו בו פלשתים דורון לאלהי ישראל
מונח מצדו שנאמר [ט]ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגז
מצדו ושלחתם אותו והלך ועליו ס"ת מונח שנאמר [ט]לקוח את ספר התורה
הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' מצד [יד] הוא מונח ולא בתוכו ומה אני מקיים אין בארון רק לרבות
שברי

ויוצא בדוחק: שבו באותו טפח עמודיו של ארון עומדין שנאמר אפריון עשה לו זה ארון. המלך שלמה. המלך שהשלום שלו וכתב עמודיו עשה כסף של ארון. בצידו מבחוץ.

ואם בא לחתוך חותך מאי קאמר הכי קאמר מאי למימרא הכל מודים דאם כל אחד ואחד בפני עצמו טפי עדיף: **הכי קאמר.** ומתחיל מלמעלה ולא יניח חלק שהרי אם בא לחתוך חותך ונמצא זה לאם הכרך וגנאי הוא לו להיות דף זה משונה מחבירו על מנס: **כדי לגול.** קס"ד חד שיעורא יהיב ליה לתחילתו וסופו: **לספריהן.** לספרי תורה: **לא ארכו יותר על הקיפו.** צריך לצמצם הכתב לפי עובי הקלפי' לכשיגמור יהא חוט המקיף את עוביו כמדת ארכו: **שיעור ספר תורה בכמה.** ארכו מיבעיא להו: **בגויל.** שהוא עב והקיפו גדול צריך שהה טפחים זו היא מדה להיות נגמר בששה טפחים היקף בכתב ביעוני: **ולא איתרמי ליה.** ארכו כהקיפו: **איתרמי ליה.** ארכו כהקיפו: **דילמא תורה צוה לנו משה מורשה לכתב.** ארבע מאות פעמים אבל ארבע מאה (כ) ספרים אין פנאי לאדם אחד לכתוב: **שתים כנגד שתים.** שתי גפנים כנגד שתים וא' יוצא זנב בכך כרוי כרס לגבי לחזור עליו מעורכי המלחמה במסכת סוטה (דף מג.): **כמה בת ששה טפחים.** ר"מ לטעמיה דאמר (סוכה ה:) כל האמות היו ביעוניות: **לארכו של ארון.** זו אבל זו: **אוכלות.** תופסות כך לשון המשנה (מדות פ"ג מ"ה) אוכל בדרום אמה אחת גבי יסוד המזבח ואף בלשון מקרא כי יוכלו אתיקים מהנה בספר יחזקאל (מב:): **לא מהם טפח.** לעובי הכתלים שהרי מבחוץ נמדד אמתי' ואלי ארכו: **ס"ת.** שכתב משה כמו שנאמר ויכתוב משה את (כ) התורה וגו' (דברים לא): **אין [מיעוט אחר מיעוט].** (ו) אך ורק שני מיעוטין הן: (ז) **שכהן ס"ת מונח.** ארכו לרחבו של ארון: **פירנסת ארון לארכו.** כלומר מלאת כל חללו לארכו ופירנסת ארכי מדתו: **ששה טפחים.** במדת רחבו: **כדי שלא יהא ס"ת כו'.** כלומר לא היה צריך להיות רחבו כל כך אלא בשביל ס"ת המונח אורכו לרוחב הארון שלא יהא נכנס ויוצא בדוחק: **ר"י אומר.** מדת הארון באמה של ה' טפחים היתה רבי יהודה לטעמיה דקאמר אמת כלים באמה בת חמשה: **מונחות לארכו של ארון.** מוטלות על רוחבן ולא על אורן: **אצבע לכותל זה.** שהטפח ארבע אצבעות ולמאן דגרים אצבע ומחצה באצבע קטנה קאמר שהטפח ד' בגודל וחמש באצבע ושש בקטנה: **שבו עמודים עומדים.** ג' עמודי כסף כמין עמודי ספר תורה שוכבים לארכו והלוחות ביניהן שנאמר עמודיו עשה כסף: **מונח שם בלדו.** של ארון: **ועליו ס"ת מונח.** ולקמיה (ע"ב) פריך מעיקרא היכי הוה מונח: שברי

שאם בא לחתוך חותך. תימה לרש"י הא אמר לעיל בשתי כריכות חולקין ופ"ה כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך א' משמע אבל תורה ונביאים בכרך א' אין חולקין אפי' שניהן רוצים וא"כ היכי אמר הכא דחותך ויש לומר דלא הוי בזיון הספר אלא כשחותך מחמת חלוקה: **בגויל ששה טפחים בקלף בכמה.** גויל הוא עור אלא ניתקן כלל אלא שהשירו את השער וכותבין בו במקום שער ולהכי קרי ליה גויל שאינו מתוקן כדאמר לעיל (דף ג.) גויל אבני דלא משפיין ופעמים חותכין אותו לשנים דרך עוביו ואותו שבלפי שער קרוי קלף ואותו שבלד בשר קרוי דוכסוסטוס ולשון דוכסוסטוס הוי פירושו מקוס בשר בלשון (מדי קורין לבשר סוסטוס ודוך היינו מקום כמו (דוך פלוני וכותבין על הקלף לגד בשר כדאמר בפ' המוליא (שבת דף עט:) ועל דוכסוסטוס לגד שער ובשניהם במקום חתך דשם הוא טוב לכתוב ושלנו דין קלף יש להם ולא דין דוכסוסטוס ולכך כותבין עליהם תפילין שאין כשרים על דוכסוסטוס אלא על הקלף כדאמר בהמוליא יין (שם):

דילמא תורה צוה. ואומר ר"ת דאמר בפ' ג' דסוכה (דף מב.) קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה מאי תורה תורה צוה לנו משה:

שלא יהא ספר תורה יוצא ונכנס בשהוא דחוק. ופ"ת והלא לא היו מוליאין אותו מן הארון דהא אסור ליכנס בבית קדש הקדשים וביום הכפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוליאו וי"ל דלצורך כדי לתקן שרי ליכנס בבית קדש הקדשים כדאמרינן בעירובין (דף קה.) וה"ל יכולין ליכנס שם כדי לתקן ספר תורה כדי שלא יתעפש ויתקלקל וגם משחרב משכן שילה עד שבנה שלמה בית המקדש היו יכולין להוציאו מן הארון ונעיין בו: **אצבע** ומחצה לבותל זה. נראה לר"ת דלא גרס ומחצה אלא אצבע לבותל זה דאי גרס ומחצה תיקשי שנים עשר (ו) היכי יתבי כדפריך לקמן אלא אצבע גרס וזוטרתי דהויין ששה בטפח: **שבהן** עמודים עומדין. נראה לר"ת דסימן להעמדת ישראל היה ולא עשאום של זהב שלא להזכיר מעשה העגל דאין קטיגור נעשה סניגור וכן אמרינן [בר"ה] (דף כו.) דמשום הכי לא היה כהן משמש לפני ולפניס ביום"כ בבגדי זהב משום דאין קטיגור נעשה סניגור והתם פריך והא הוה אהרן שהיה של זהב והיה לפנים ומשני מכפר קאמרי' והני עמודים נמי היו כמו מכפר שהם עשויים סימן להעמדת ישראל והוא שיסד הפייט (ז)תבנית אות יוסף עמודיו עשה כסף בשביל תבנית אות יוסף סימן של יוסף דהיינו עגל דיוסף נקרא שור שנאמר (דברים לג) בכור שורו הדר לו לכך עמודיו עשה כסף ולא זהב שלא להזכיר במעשה העגל:

תרי

קבו א מיי' פ"ז מהל' ס"ת הל' טו סמג עשין כה [שו"ע ח"מ סי' קעג סעי' ו בהג"ה]:
קבו ב ג מיי' פ"ט מהל' ס"ת הלכה ב סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעג סעיף ו:
קבח ד מיי' שם וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רעח סעיף ב:
קבט ה ו ז מיי' שם פ"ט הלכה ו וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רעב סעיף ו [וכתב אלפס הלכות ספר תורה דף סו]:

רבינו גרשום

דף פנוי מלמטה ומתחיל באחר מלמעלה שאם כאו לחלוק שיכולין לחתוך ולחלק יפה כבשתי כריכות. שמונה נביאים ח' ספרים של נביאים. ועושה בראשו של ספר תורה חלק כשיעור לגול עמוד בחחלתו והאי תחלה הוי סוף הספר לפי כי בסוף מתחילין לגלגל המגילה ומגלגל והולך עד ראש לפי שכל ספריהם נכתבין כעין מגילה ולא בקונטרסים (והם) והכי נמי מניח מן הקלף חלק בסוף כל הבבר שהוא תחלת הספר כשיעור שיכול לגול את כל ההיקף על אותו חלק כדי שיהא משמש הקלף פנוי לכתבי הקדש: קשיא עמוד דלעיל קתני בראשו כדי לגול עמוד והכא קתני תחלת הספר וסופו כדי לגול עמוד. האי כדי לגול דבריתא נמי לצדדין קתני כדאמרן דתחלה כדי לגול עמוד ובסוף כדי לגול היקף רב אשי אמר לעולם לא קתני לצדדין אלא תחלתו וסופו כדי לגול עמוד ובספר תורה מיירי דלאמצעיתו נגלל על ב' עמודים אבל שאר ספרים היו נגללין הכל על עמוד אחד ואמטו להכי צריך להניח כדי היקף כדאמרן. ולא אורכו יותר על הקיפו שכשמושכין אותו בחוט של משיחה לאורכו של דף ומקיפין מן אותו חוט היקף הספר תורה שיהא שוים במדה. בגויל ו' טפחים אורך הדף שכך למד מגויל. אבל מן קלף לא אמר לפיכך אמר איני יודע. ולא איתרמי ליה שיהא אורכו שוה להקיפו. יהבי ביה עיניהו קינאו (אדון) בו שכך כיון. תורה צוה לנו כתב דדומה עליו גוזמא. ורמינהו מקשה על מאי דאמר שיהא ס"ת הקיפו כאורכו. וארון שעשה משה היה דומה כמין תיבה שאין לה כיסוי שבכפרת היה מכוסה. באמת בת ו' טפחים. ואמתים וחצי אורכו עולין לט"ו טפחי': וכמה לוחות אוגדות בארון. כלומר כמה מחזיקות בארון י"ב טפחי' שהיו מונחין הלוחות זו בצד זו. ואין ורק תרי מיעוטי לרבות ספר תורה שמונח בארון באותן ב' טפח' שנשתיירו מאורך הארון והיה אורכו של ספר תורה כרוחבן של לוחות ו' טפחים נשתיירו ב' טפחים פנוי טפח לצד כותל זה וטפח לצד כותל זה שכל אותן ב' טפחים משימין ידיהן אחת מיכן ואחת מיכן ומגביהין ספר תורה בריוח ומוציאין אותו לחוץ כדי שלא יהא נכנס

תורה אור השלם

1 תורה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב:
דברים לג ד

2 אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְיָ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
מלכים א ח ט

3 אֲפִרְיוֹן עָשָׂה לּוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן:
עמודָיו עָשָׂה כֶסֶף רִפִּידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם:
שיר השירים ג ט-י

4 וְלִקַּחְתֶּם אֶת אֲרוֹן יְיָ וּנְתַתֶּם אֹתוֹ אֶל הָעֲגָלָה וְאֶת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֵשַׁבְתֶּם לוֹ אָשָׁם תָּשִׂימוּ בְּאַרְגֵּז מִצִּדּוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלָךְ:
שמואל א ו ח

5 לְקֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד:
דברים לא כו

הגהות הב"ח

(א) גמ' עשין לספריהם: (ב) שם לא מכן אלי טפח אלנגע לכותל זה ואלנגע לכותל זה כל"ל ותיבת ומחצה נמחק ב' פעמים: (ג) שם מרכבו ארגמן וגו' תוכו רצוף אהבה ואלנו: (ד) שם מלד היה מונח ולא: (ה) ש"ש ד"ה דילמא וכו' ד' מאה ספרי תורות לא כתב דאין פנאי לאדם אחד לכתוב כולו האי הס"ד: (ו) תוס' ד"ה אלנגע וכו' תקשה שיש עשר בי"ב היכי יתבי: